

de la liste informe au catalogue circonstancié et daté. Elle remarque aussi que Hugo s'est intéressé en priorité aux textes qui figuraient dans le fonds qu'il traitait et non aux manuscrits qui en étaient le support.

Le volume se conclut par une liste d'outils d'identification des manuscrits: des titulatures particulières des abbayes prémontrées de France, un index des principales reliques conservées dans ces abbayes, jalons pour un calendrier historique de l'ordre de Prémontré en France, un index des auteurs et textes anonymes de l'ordre de Prémontré cités dans les rubriques A et B, un index des manuscrits cités, manuscrits d'attribution incertaine, un index des lieux et personnes morales possesseurs antérieurs ou postérieurs des manuscrits, index des personnes. Des planches et des cartes orientent la recherche et peuvent susciter de nouvelles découvertes.

On saura gré à Madame Bondéelle-Souchier d'être venu à bout de ce travail 'de bénédictin' en faveur de l'ordre de Prémontré et d'avoir fourni un si précieux instrument de travail. Il sera, sans doute, apprécié par les chercheurs qui s'intéressent à l'histoire des manifestations de la vie culturelle de l'ordre de Prémontré dans la France d'Ancien Régime, et qui accueilleront, avec un même intérêt, le deuxième volume au moment de sa parution.

Abdijstraat 40
B-2260 Tongerlo

L.C. VAN DYCK O.Praem.

H.P.H. DILLO en G.A.M. VAN SINGHEL, met medewerking van E.T. VAN DER VLIST, *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312*, deel 2: *De heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom*, eerste stuk (709-1288) en tweede stuk (1289-1312). Den Haag, Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, 2000. Resp. XXI + 1-768 en IX + 769-1556 blz. (incl. bijlagen, bronnen, literatuur en index van persoons- en plaatsnamen). ISBN 90-5216-115-1. Prijs ca. 114 EUR.

Beginnen we met te verwijzen naar mijn besprekingen van het eerste deel, *De Meierij van 's-Hertogenbosch, met de heerlijkheid Gemert*, in twee stukken (boekbanden), in *Analecta Praemonstratensia* 55 (1979) 274-275 en 56 (1980) 124-125, om niet te herhalen hoe deze reeks Noord-Brabantse oorkondenboeken is opgezet betreffende het territorium en de tijdsperiode.

Zowel uiterlijk (band, papier en bladspiegel) als inhoudelijk (opzet en typografie) zijn de twee nieuwe banden, "stukken", gelukkig gelijk gebleven aan de twee vorige banden, verschenen in 1979. Wel dient vermeld, dat er enige verruiming van criterium betreffende de opname van de oorkonden is geschied: zie hiervoor de Inleiding, blz. XII, en de Bijlage met 27 bijzondere oorkonden. Ook is de einddatum van de gestelde periode iets aangescherpt, nl. verschoven tot 14 april 1313, waarmee het bestand met 4 nummers is vermeerderd; zie Inleiding blz. XVI-XVIII. Voorts is de beschrijving van de originelen of kopieën enigszins uitvoeriger gewor-

den dan in Deel I, wat betreft afmeting en toestand van het perkament, dorsale notities en bezegeling. Tenslotte worden er van een drietal zeer belangrijke teksten van algemene aard naast de Latijnse tekst ook een Middelnederlandse vertaling gepresenteerd.

Altijd duikt bij de publicatie van oorkonden- en regestenboeken weer het probleem op van de chronologie, met name van de gebezigde jaarstijlen. De vernieuwde bevindingen en zienswijzen in de tijdrekening hebben consequentie voor de datering van de oorkonden. Zie hierover uitvoerig de Inleiding, blz. XVI-XVIII.

In hoeverre de tekstuitgave zelf afwijkt van de door dr. H. Camps in Deel I gebezigde methode, wordt uiteengezet op de bladzijden XIV tot XVI van de Inleiding; meer van belang voor de "diplomaticus" dan voor de praktische gebruiker.

Deze korte bespreking in dit tijdschrift wordt voornamelijk gegeven wegens de praktische gebruikswaarde voor de ordeshistoricus. De Norbertijner kloosters komen weer volop aan bod, zoals *Sint-Catharinadal* te Wouw en Breda (ca. 50 nrs.), *St.-Michiels* te Antwerpen (dertigtal), *Tongerlo* (enige tientallen) en *Park* te Leuven (drietal). De toegang tot de behandelde oorkonden wordt mogelijk door een uitstekende, optimale Index van personen (op voornamen) en plaatsen (in huidige spelling en met hun varianten). Deze index loopt over twee kolommen en telt maar liefst 150 pagina's.

Deze waarderende bespreking moet helaas worden besloten met het treurige bericht, dat met deze publicatie, die 669 oorkonden bevat, het project *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312* door het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis is afgesloten. In maart 1996 besloot het Bestuur ervan het project en publicatie van deel III, de voormalige Hollandse gebieden, met de heerlijkheden Heusden (met de Abdij van Berne!) en Altena, en van deel IV, de oostelijke heerlijkheden van Cuyk, Ravenstein, Megen, Boxmeer en Bokhoven, niet langer te continueren. En dat in een periode van hoogconjunctuur... Hopelijk is deze stop, halverwege de rit, van tijdelijke aard: deze bronnenstudie is onmisbaar voor de verdere geschiedschrijving van onze provincie.

Abdij van Berne
Abdijstraat 49
NL-5473 AD Heeswijk

F.H. VAN BAVEL O.Praem.

Manfred GERWING, *Theologie im Mittelalter*. Personen und Stationen theologisch-spiritueller Suchbewegung(en) im mittelalterlichen Deutschland. Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich 2000. 279 S. ISBN 3-506-73175-0. 39,88 EUR.

Die aus einer Einführungsvorlesung an der Ruhr-Universität Bochum hervorgegangene Publikation setzt sich das ehrgeizige Ziel, „mittelalter-